

Шемер Л.В.

доцент кафедри народних інструментів
Харківської державної академії культури

ТВОРЧИСТЬ ВИПУСКНИКІВ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ НАРОДНО-ІНСТРУМЕНТАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Анотація. Розглядаються творчі досягнення випускників ХДАК у сфері народно-інструментального жанру.

Ключові слова: творчість, оркестрове та ансамблеве народно-інструментальне виконавство.

Аннотация. Шемер Л.В. Творчество выпускников Харьковской государственной академии культуры в контексте народно-инструментального искусства Украины. Рассматриваются творческие достижения выпускников ХГАК в сфере народно-инструментального жанра.

Ключевые слова: творчество, оркестровое и ансамблевое народно-инструментальное исполнительство.

Annotation. Shemet L. Kharkiv State Academy of Culture graduates' creative and art activity in the context of folk instrumental art of Ukraine. The graduates' artistic achievements in the field of folk instrumental genre are described.

Key words: creative and art activity, orchestra and ansamble folk instrumental performance activitis.

Постановка проблеми. Традиційним для наукових видань останнього десятиріччя є визначення ролі кафедр народних інструментів провідних музичних вузів України у формуванні та розвитку народно-інструментального жанру як складової вітчизняного музичного мистецтва з позицій аналізу основних досягнень у сфері науково-методичної, творчо-виконавської, навчально-виховної діяльності педагогічного колективу в цілому, а також висвітлення творчих здобутків кожного викладача окремо (праці М.Давидова [4; 5], В.Євдокімова [6], Є.Бортника, В.Савіних [3], Л.Понікарової [8], М. Березуцької [1] та ін.). Інформацію щодо випускників подано дуже стисло, переважно у вигляді переліку переможців республіканських, всеукраїнських, міжнародних виконавських конкурсів. Проте, на наш погляд, досить цікавим і вагомим показником творчої зрілості кожної кафедри є професійні успіхи і здобутки її випускників. **Актуальність** пропонованої розвідки зумовлена необхідністю висвітлення провідних напрямів творчої діяльності випускників кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури, які зробили вагомий вклад у розвиток народно-інструментального мистецтва Харківщини та інших регіонів України.

Об'єктом даної статті є народно-інструментальне мистецтво України другої половини ХХ – початку ХХІ ст. **Предметом** – професійна діяльність і творчі досягнення випускників Харківської державної академії культури в сфері вітчизняного народно-інструментального мистецтва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Народно-інструментальне мистецтво постійно привертає увагу науковців широким колом проблемних питань. Одним із напрямів досліджень цієї важливої сфери вітчизняного музичного мистецтва є історія становлення та розвитку кафедр народних інструментів провідних регіональних музичних навчальних закладів, закладів культури та мистецтв, зокрема харківських – Університету мистецтв ім. І.П. Котляревського і Академії культури, що знайшла висвітлення в працях Є.Бортника [3], В. Зеленюка [5], Л. Понікарової [8].

Стаття виконана за планом НДР ХДАК.

Невирішені частини загальної проблеми. Не зважаючи на значний науковий інтерес до проблеми регіональної специфіки становлення та розвитку української академічної школи виконавства народних інструментів, аналізу творчості відомих композиторів, диригентів, концертних виконавців, педагогів, у сучасному українському мистецтвознавстві поза увагою вчених зостаються чимало суттєвих аспектів, що потребують подальшого дослідження. Так, зокрема, й дотепер невирішеними є питання аналізу творчості випускників багатьох вищих навчальних закладів культури і мистецтв.

Мета дослідження полягає у висвітленні основних напрямів діяльності випускників Харківської державної академії культури, творчі досягнення яких склали вагомий внесок в українське народно-інструментальне мистецтво другої половини ХХ – початку ХХІ ст., визначили пріоритети і перспективи його розвитку.

Надійшла до редакції 19.12.2012

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальною тенденцією для України другої половини ХХ ст. стало відкриття кафедр, відділень та відділів народних інструментів в інститутах культури, культосвітніх училищах, на музичних факультетах педагогічних училищ, вузів, у дитячих музичних школах, що виявилось сприятливим для розвитку народно-інструментального жанру. Найпершою серед українських вузів культури підготовку та випуск фахівців вищої кваліфікації здійснила на початку 1960-х р. кафедра народних інструментів Харківського державної академії культури (на той часго інституту). Пройшовши цікавий шлях становлення й розвитку, вона зробила вагомий внесок у розвиток академічної школи народно-інструментального виконавства, оскільки понад 50 років зусилля її педагогічного складу були спрямовані на підготовку керівників та диригентів оркестрів (ансамблів) народних інструментів. Саме у професійній діяльності випускників кафедри найбільш повно виявився рівень її творчого потенціалу.

Випускники ХДАК 1960-70-х рр. плідно працювали в різних закладах культури та освіти (клубах, будинках і палацах культури, загальноосвітніх та музичних школах), а також склали основний костяк педагогічних кадрів культурно-просвітніх училищ, педагогічних вузів УРСР. Більшість з них були пов'язані з колективним виконавством на народних інструментах. І.О. Доскач (1964 р.) керував оркестром народних інструментів в Кам'янець-Подільському педагогічному інституті, В.Г. Бабак (1967 р.) очолив оркестр народних інструментів у культурно-освітньому училищі м. Гадяч Полтавської області, відмінник народної освіти Л.А. Добровольська (1970 р.) керувала оркестром народних інструментів училища культури в м. Кам'янець-Подільський, Л.Л. Виготський працював з народно-оркестровим колективом у Житомирському культосвітньому училищі, О.В. Комінарець (1967 р.) і сьогодні здійснює художнє керівництво молодіжним оркестром народних інструментів Миколаївського державного вищого училища культури.

Далеко за межами нашої країни відомі зразковий оркестр народних інструментів Комсомольського селищного Палацу культури Зміївського району Харківської області та народний оркестр народних інструментів Харківського Будинку культури профтехосвіти, керовані відповідно В.М. Біленькою та А.Я. Биковим. Звання народних отримали оркестр народних інструментів Приморського районного будинку культури Запорізької області, очолюваний М.І. Ходою, народно-оркестровий колектив Кицьманського районного будинку культури Чернівецької області, керований В.Є. Мельницьким [9, с. 48], оркестри народних інструментів Золочевського РБК Харківської області, який ще студентом створив у 1965 р. С.О. Жерновий (вип. 1969 р.), та Палацу культури Червонозаводського району (в минулому ПК Будівників), організований П.М. Васюрою (вип. 1965 р.). Різні аспекти творчої діяльності деяких з них автором докладно висвітлено у статті «Народно-оркестрове виконавство в музичному мистецтві Харківщини другої половини ХХ ст.» [10].

З 1967 року почав працювати з самодіяльним оркестром народних інструментів Острівського районного будинку культури Рівненської області О.Г.Пустовіт (вип. 1969 р.). Серед аматорів, яких він об'єднав у колективі – викладачі музичної школи, середніх загальноосвітніх шкіл, школи-інтернату, а також робітники. Деякі з вихованців оркестру продовжили навчання цієї справи в училищі культури, музичному училищі, інституті культури. До інструментального складу оркестру входили домри, балалайки, баяни, гуслі, бандури, ударні. Репертуар представлений творами російської, української, зарубіжної класики, сучасних композиторів: П.Чайковський – сцена з балету «Лебедине озеро», М.Глінка – «Марш Чорномора», Вальдтейфель – вальси «Золотий дощ» та «Сирени», Ейленберг – музична картина «Мельниця у лісі», М. Лисенко – увертюра до опери «Наталка-Полтавка», Д.Шостакович – Романс з кінофільму «Овід», М. Будашкін – «Сказ про Байкал». Колектив приймав активну участь у районних, обласних, республіканських оглядах-конкурсах, виступав з концертами перед міськими та сільськими трудівниками, щорічними звітами в областному центрі, має почесне звання «народний» (1970 р.).

У 1967 р. поступив до ХДК, а наступного року перевівся у Ленінградську (нині Санкт-Петербурзьку) консерваторію, яку успішно закінчив, талановитий балалаечник Ю.П.Федотов. 1992 року він створив і до сьогодні є незмінним художнім керівником відомого в Україні та за її межами ансамблю народних інструментів «Слов'яни», що об'єднує блискучих виконавців Ю. Федотова (балалайка-прима), А. Улахли (домра), І. Гросова (домра), В. Тетеріна (балалайка-бас), останній з яких отримав диплом Харківської академії культури (1977 р.) і став викладачем Дніпропетровського училища культури, а згодом – президентом Асоціації народно-інструментального жанру в Дніпропетровській області. Концертне життя квартету «Слов'яни» активне і насичене. Музиканти досконало володіють двома-трьома інструментами, що значно розширює можливості колективу, та успішно виступають як в Україні, так і за її межами: Польща (Калиш, 1995); фестиваль пам'яті М.Данилова (Петербург, 1997); гала-концерт переможців всеукраїнського огляду майстрів мистецтва на сцені Національного Палацу «Україна» (Київ, 1999), мають виступи на радіо і телебаченні. Високий рівень майстерності виконання, тонкий художній смак дозволяють квартету «Слов'яни» знаходити оригінальні трактування творів як композиторів-класиків, так і сучасних авторів [1, с. 11].

Важливою віхою у творчій біографії випускників ХГК 1975 р. В.М. Будьоного та Т.І. Волошиної став 1990 рік, коли на базі Люботинської гімназії (ЗОШ № 1) ними був створений дитячий ансамбль народних інструментів «Люботинські музики», основу якого складають домри, балайки, баян, ударні інструменти. Серед учасників – діти віком від 10 до 15 років, які навчаються в гімназії і не мають спеціальної музичної освіти. Тому В'ячеславу Михайловичу та Тамарі Іванівні доводиться приділяти значну увагу не тільки індивідуальному навчанню учасників гри

на інструментах домрової та балалаєчної груп, а й знайомити їх з основами музичної грамоти й читання нотного тексту, творчістю відомих композиторів, музикантів-виконавців тощо. За понад 20 років існування колектив досяг значних творчих успіхів – підготував декілька концертних програм, здійснив записи на телебаченні, став учасником телевізійних проєктів «Таланти твої, Україно», «Сонячні кларнети», «Слобожанські передзвони», різноманітних конкурсів та фестивалів («Південний експрес 2005», м. Миколаїв; «Таланти третього тисячоліття 2005», м. Харків та ін.), здійснив гастрольне турне до Німеччини з концертними виступами в межах культурної програми міст – побратимів (Нюрнберг, Фюрт). Репертуар ансамблю складається з різноманітних за стилем та характером музичних творів. Деякі з них постійно виконуються на всіх концертах колективу, зокрема, «Кубанська заліхватська» Є. Дербенка, «Українська фантазія» І.Зацарного, «Старе банджо» А. Гуревич-Гареева. Баяністи за фахом Т.І. Волошина та В.М. Будьоний часто беруть участь у концертних заходах колективу як солісти-інструменталісти, граючи в дуєті [7, с. 71].

Міцні творчі зв'язки склались між лауреатом республіканського конкурсу виконавців на народних інструментах, професором Т.В. Большаковою та самодіяльним народним оркестром народних інструментів ПК ім. Кірова м. Рубіжне Луганської області, яким керує випускник 1990 р. С. Власенко. Протягом всіх років навчання в академії С. Власенка та його дружини О. Власенко, яка теж захищала диплом на базі цього колективу, Тетяна Вячеславовна надавала безпосередню методичну і практичну допомогу оркестру, виступаючи як соліст та організуючи творчі зустрічі з оркестром народних інструментів ХДАК під керівництвом В.М. Цицирева, студентським ансамблем народних інструментів А.Мосеева та інш.

У 1979 році очолила роботу з оркестром російських народних інструментів Палацу культури будівників м. Севастополя випускниця ХДАК Л.О. Корольова. Завдяки її професіоналізму, творчій енергії, спрямованості на збереження і розвиток започаткованих організатором цього колективу Є. Курбатовим традицій художньо-естетичного виховання дітей засобами народно-інструментального мистецтва оркестр з року в рік плідно працював, вдосконалюючи свою виконавську майстерність і збагачуючи репертуар новими музичними творами, проводив велику роботу в Криму та за його межами з пропаганди народної, класичної та сучасної музики. Концерти колективу проходили в різних містах – Миколаєві, Харкові, Москві тощо, транслювались по кримському та українському телебаченню. За високий художній рівень репертуару та виконавську майстерність оркестру в 1986 р. присвоєно звання «народний художній колектив». Численні перемоги та дипломи лауреата всесоюзних фестивалів народної творчості, Всесоюзного огляду-конкурсу народної інструментальної музики (квітень 1990р.) стали підтвердженням значних творчих досягнень колективу, що з вересня 1991 р. перейшов працювати під дах Палацу дитинства та

юнацтва. При оркестрі відкрилась дитяча музична студія по підготовці юних виконавців на народних інструментах, завдяки чому оркестранти здатні виконувати різноманітні у жанрово-стильовому і достатньо складні в художньо-виконавському відношенні твори: перші частини симфоній В. Каліннікова та В. Моцарта (№ 40), увертюри – до народної опери «Квартал ангелів» М. Теодоракіса, до кінофільму «Діти капітана Гранта» І. Дунаєвського, «Російську увертюру» М. Будашкіна, а також варіації на теми російських народних пісень «Светит місяць» В. Андреева, «Валенки» О. Широкова, «Коробейники» В. Дітеля. За понад 30 років плідної діяльності Л.О. Корольової на посаді художнього керівника та диригента колектив перетворився на справжню школу народно-інструментального виконавства, де любов до гри на домрах, балалайках, баяні, гусях передається від дітей старшого віку молодшим учасникам, і яскравим підтвердженням цьому стало проведення в Севастополі, починаючи з 1991 р., фестивалів „Російська мозаїка“, на які запрошуються друзі й однодумці – дитячі оркестри та ансамблі народних інструментів з різних російських, українських міст і селищ міського типу.

Дуже плідними у творчій діяльності випускниці ХДАК О.В. Комінарець можна вважати 1990-ті роки, коли вона одночасно працювала художнім керівником двох колективів: оркестру російських народних інструментів Палацу творчості учнів м. Миколаєва, що став учасником свята «Російська мозаїка» у Севастополі 1993 р., та оркестру народних інструментів Миколаївського училища культури, який з успіхом виступив у великих концертах з нагоди річниці референдуму про незалежність України, 140-річчя з дня народження видатного композитора, історика та суспільного діяча М.Аркаса, а також отримав звання лауреата республіканського фестивалю української народної музики «Харків-93».

Школою професійного вдосконалення стали роки навчання в ХДАК для художнього керівника і диригента Зразкового оркестру народних інструментів Шевченківського центру дитячої та юнацької творчості м. Запоріжжя С.В. Осавелюк (Королькової). Колектив вона очолила в 1996 р. після смерті його засновника Г.І. Воробйова, маючи вже певний досвід роботи, оскільки протягом п'яти попередніх років працювала керівником гуртка домристів і безпосередньо грала в оркестрі. З огляду на специфіку основного контингенту учасників – учнів середніх загальноосвітніх шкіл, які не мали спеціальної музичної освіти, головним завданням Світлана Василівна визначила створення сприятливих умов для музичного навчання та виховання майбутніх оркестрантів. Внаслідок цього було виокремлено старшу і молодшу групи, а також створено при оркестрі музичну студію, в якій учасники вивчають сольфеджіо, музичну літературу, основний та додатковий інструмент (домру, балалайку, баян, акордеон, гітару, сопілку, ударні інструменти), розучують партії творів з репертуару колективу, що представлені переважно обробками народних пісень і танців, перекладеннями зразків музичної класики, п'єсами естрадного жанру. Під керівництвом С.В. Королькової

оркестр проводить активну концертну діяльність, приймає участь у всіх культурних заходах міста та області, щороку виступає восени на запорізькому святі «Весела Січ», з 1998 р. неодноразово виїжджав у с. Комсомольський Харківської області для участі у фестивалі «Райдужний світ народних мелодій».

Все своє життя присвятив роботі з оркестрами народних інструментів випускник ХДАК В.М. Польшотов. Першою спробою у цій галузі була організація баяністом оркестру народних інструментів на базі Харківської дитячої музичної школи № 1 ім. Л.В. Бетховена, для якого спеціально замовили інструменти спочатку на Чернігівській, а згодом на Московській та Ленінградській фабриках. Володимир Миколайович працював керівником колективу з 1974 по 1979 р.

Розпочавши в 1978 р. роботу в Харківській загальноосвітній школі-інтернаті № 12 для дітей з вадами зору, В.М. Польшотов два роки вів ансамбль баяністів, а з придбанням комплекту оркестрових інструментів почав навчати дітей гри на них. Офіційною датою народження оркестру народних інструментів вважається 1982 рік. До його інструментального складу входили домри, балалайки, баяни, ударні інструменти, гуслі, а основними учасниками були учні середніх та старших класів. Молодші школярі навчалися гри на народних інструментах на індивідуальних уроках, які керівник проводив за допомогою декількох вчителів, зокрема, викладача домри А.М. Мартинюк та викладача балалайки Т.І. Якименко [7, с. 67].

Щоденні індивідуальні та групові заняття, робота спеціальної методики роботи з дітьми, які не мали можливості вивчати тексти музичних творів, надрукованих у збірках, формування репертуару з обробок українських і російських пісень, творів сучасних композиторів С. Доги, М. Скорика, В. Турківського, залучення учасників до активної концертної діяльності в школі та за її межами, тісна співпраця з органами місцевої влади, дитячими народно-оркестровими колективами спеціальних музичних і позашкільних закладів сприяли створенню належних умов для всебічного й гармонійного розвитку оркестрових музикантів, забезпечили численні перемоги колективу на різноманітних фестивалях, оглядах, конкурсах. Найвищим визнанням творчих досягнень оркестру народних інструментів школи – інтернату № 12 та його незмінного протягом понад чверть століття керівника стало присудження в 1997 р. колективу звання «сразковий».

Багато зробив для розвитку оркестрового виконавства на народних інструментах на Харківщині заслужений артист України В.М. Цицирев. З його ім'ям протягом декілької останніх десятиріч пов'язана діяльність оркестрів народних інструментів Харківської державної академії культури, яку він закінчив у 1973 р., та харківської дитячої музичної школи № 12 ім. К.І. Шульженко.

Робота з студентським оркестром стала творчим кредо Віктора Миколайовича. Проведення оркестрових репетицій, перекладення музичних творів, підготовка програмних творів до державних іспитів, щорічні виступи колективу з творчими звітами, активна участь у

міських та обласних концертних заходах, творчі контакти з солістами-виконавцями, композиторами, випускниками, які працюють з народно-оркестровими колективами, методична підтримка аматорських оркестрів народних інструментів – ось неповний перелік задач, які кожного навчального року вирішує доцент кафедри народних інструментів В.М. Цицирев. Його виступи з оркестром підкорюють надзвичайною експресивністю, високим рівнем професіоналізму, майстерністю виконання музичних творів різних стилів і жанрів. У багатьох оркестрантів залишились в пам'яті спогади про цікаву співпрацю диригента з відомими солістами – В. Ілляшевичем, О. Волковим (балалайка), Т.Большаковою (баян), Н. Мельник (бандура), О. Савицькою (цимбали), І. Кононою (домра), Т. Пасичинською (акордеон) та ін. [12, с. 42].

Крім оркестрового класу Віктор Миколайович веде також індивідуальні заняття з диригування, викладає лекційний курс «Читання оркестрових партитур», керує педагогічною практикою студентів, займається науковою та методичною діяльністю. Цікавими є його авторські проекти щодо організації і проведення в Харкові щорічних фестивалів – патріотичної пісні та російської культури «Талиця», до участі в яких запрошуються народно-інструментальні колективи з різних регіонів України, Росії.

З оркестром народних інструментів дитячої музичної школи № 12 ім. К.І. Шульженко В.М. Цицирев працював з 1982 по 2010 рік, періодично залучаючи до інструментів основного складу (домри, балалайки, баяни, акордеони, група ударних інструментів) виконавців на бандурі, скрипці, флейті. На думку музиканта введення не традиційних для домрово-балалаечного складу інструментів значно збагачує темброву палітру оркестрового звучання. Художній керівник та диригент намагався також урізноманітнити репертуар завдяки включенню до нього обробок російських, українських пісень і танців, класичних та сучасних творів. Майже всі інструментовки він робив сам, враховуючи технічні можливості маленьких оркестрантів. Також частку репертуару складала твори, інструментовані студентами Академії, які проходили на базі колективу практику. Віктор Миколайович активно залучав творчу молодь до роботи з учасниками оркестру над вивченням партій, проведенням групових занять та загальних репетицій. Протягом 1996-97 рр. колектив успішно співпрацював з фольклорним ансамблем «Ойра» під керівництвом студентки Харківської державної академії культури Г. Бреславець. На чолі з В.М. Цициревим оркестр неодноразово ставав лауреатом міжнародних фестивалів «Райдужний світ народних мелодій», регіональних фестивалів оркестрів народних інструментів, нагороджувався дипломами та грамотами обласних, міських, районних рівнів [7, с. 61].

Тісно пов'язана з народно-оркестровим виконавством також творча діяльність випускника ХДАК С.І. Орача. У 1978-83 рр. він очолював оркестр народних інструментів Золочевського РБК, сприявши значному підвищенню художньо-виконавського рівня цього колективу, оновленню концертного репертуару, а з 1983 по 1988 рр. перебував на посаді художнього керівника

та диригента самодіяльного оркестру народних інструментів Палацу культури Харківського тракторного заводу. Під його керівництвом колектив приймав участь у XI Всесоюзному фестивалі самодіяльного мистецтва та отримав звання лауреата. Плідною виявилась співпраця Сергія Івановича і з оркестрами народних інструментів Харківського училища культури та міського театру народної музики України «Обереги».

Серед випускників ХДАК, що працюють у Харківському училищі культури на відділенні народно-інструментального мистецтва заслуговує на увагу і творчість В. Цибенка. На основі кобзового інструментарію, замовленого в Мельнице-Подільських експериментальних музичних майстернях Тернопільської області, ним у 1992 р. був заснований оркестр народних інструментів «Кобза», що став дипломантом фестивалю народно-інструментальної музики «Харків-95». До складу оркестру входили скрипки, баяни, акордеони, домри (прими, тенор, бас, контрабас), шестиструнна кобза, фортепіано, ударні інструменти. В оркестрі грали викладачі та студенти Харківського училища культури, Харківського інституту мистецтв. Серед репертуарних творів – зразки класичної та народної музики. В 1995 році колектив став лауреатом міського фестивалю народно-інструментальної музики і записав на Харківському обласному телебаченні концертну програму «Грає оркестр «Кобза». Плідна співпраця з українським народним хором ХУК (кер. С. Кобзев), хореографічним колективом (кер. О. Ковалевська), заслуженою артисткою України, провідною солісткою Харківської філармонії Т. Томчук надала можливості розширити жанрово-стильові межі виконуваної оркестром музики, зробити виступи колективу, які в основному проходили в Харкові та Харківській області, різноманітними і цікавими.

В сфері професійних інтересів В. Цибенка знаходиться також композиторська творчість. У виконанні солістів – заслужених артистів України Н. Петренко та О. Омельченка разом з оркестром українських народних інструментів Держтелерадіо України автор віршів та музики записав у фонд українського радіо пісні «Чарівна ніч», «Сповідь», «Пісня вірності».

Вагомий вклад у розвиток народно-інструментального жанру зробив випускник нашого навчального закладу, відомий композитор, заслужений діяч мистецтв України Ю.Б. Алжнев. Він має багаторічний досвід роботи з народно-оркестровими колективами: працював керівником оркестру народного ансамблю танцю «Буревісник» ПК ХТЗ, оркестру народної музики України ХДАК (1993-97 рр.), з 1992 р. – директор та художній керівник міського театру народної музики України «Обереги». Для кожного з цих колективів Юрій Борисович створив відповідний концертний репертуар, збагативши його своїми власними творами. У творчому доробку композитора представлена музика для оркестру російських народних інструментів (Скерцино для труби в супроводі оркестру (1977 р.), Хоровод-токатка (1989 р.), Концертна п'єса для баяна з оркестром на-

родних інструментів), оркестру українських народних інструментів – хореографічні композиції: «Святкова слобідська», «Залицький хоровод», циганський танець «Дромореса», російський танець «Наборная», «Спів трембіти», «Старосільська полька», «Ой гоп, гопака» (1980-ті рр.); «Жайворонок» для скрипки з оркестром, «Дергунець», «Українська в'язанка», рапсодія на теми народних мелодій греків Приазов'я «Вихід з Криму», концертна фантазія для скрипки з оркестром на молдавські теми «Чокерліє», концертна композиція на вірменські народні мелодії «Пандухти», увертюра на клейзмерські мелодії «Тноим», концертна фантазія на литовські народні теми для кларнета в супроводі оркестру «Чабанські мелодії», «Троїста Забрідська», «Фестивальні витівки» для кларнета та баяна з оркестром (1990-ті рр.). Деякі твори автор написав для Національного академічного оркестру народних інструментів України, зокрема, фантазію для сопілки у супроводі оркестру «Суголося Світояру» (2005 р.), концерт у 3-х частинах «Кахтир» (2008 р.), а лірична фантазія «Сонячна колісанка» і концерт-диптих «Клич Посвистача» для сопілки з оркестром стали обов'язковими творами третього туру Міжнародного конкурсу виконавців на українських народних інструментах ім. Г. Хоткевича (2003, 2007 рр.). Чимало з них виконуються домрово-балалаєчними оркестрами.

Поле експериментальних творчих пошуків для випускників ХДАК стала Харківська дитяча музична школа № 13 ім. М. Коляди. У 1994 – 1998рр. студенти А. Моргун та В. Кучинський створили оркестр народної музики України, до складу якого увійшли скрипки, віолончель, баяни, акордеони, флейти, кларнет, труба, гітари, сопілки, бандури, цимбали. В репертуарі колективу були концертні п'єси, створені сучасними вітчизняними композиторами В. Попадюком, Д. Попічуком, Я. Орловим на основі українського народного мелосу [12, с. 63]. Починаючи з 2000 р. на базі школи функціонує домрово-балалаєчний оркестр, очолюваний випускницею ХДАК 2000 р. А.М. Алейніковою. Враховуючи специфіку дитячого учбового колективу, Анна Миколаївна приділяє значну увагу питанням формування репертуару, який складається переважно з класичних творів та обробок народних пісень і танців. Зроблені художнім керівником і диригентом інструментовки відповідають віковим особливостям, рівню підготовки та технічним можливостям оркестрантів. Тісна співпраця оркестру народних інструментів з іншими творчими колективами музичної школи та окремими солістами, а також активна концертна діяльність (виступи в Харкові, Алушті, смт Первомайському та Комсомольському Харківської області) сприяють різнобічному вихованню маленьких музикантів і підтримують їх інтерес до занять [7, с. 65].

Яскравий приклад спадкоємності традицій та їх оновлення у досвіді наступних поколінь демонструє випускниця ХДАК 2005 р. Я. Бабенко, яка сприяла відродженню оркестру народних інструментів на базі Харківської дитячої школи мистецтв № 2, створеного В.А. Комаренком у першій половині ХХ ст.

Своєрідність тембрового колориту загального звучання обумовлена поєднанням в одному колективі інструментів домрово-балалаєчного, симфонічного, естрадного оркестрів та оркестру українських народних інструментів. Творча співпраця учнів і педагогів у колективному музикуванні не тільки забезпечує високий рівень виконавської майстерності, а й має виховний ефект. Завдяки цьому професійно зроблені художнім керівником та диригентом інструментовки різноманітних у жанрово-стильовому відношенні музичних творів, наприклад, першої частини «Маленької нічної серенади» В. Моцарта, вальсу «Спогад про Відень» В. Андреева, п'єси «Зустріч» В. Зубкова та багатьох інших, в інтерпретації дитячого оркестру народних інструментів, якому присвоєно ім'я В.А. Комаренка, вражають слухачів неповторністю звучання й незабутністю художньо-естетичних вражень.

З січня 2010 р. очолює Маріупольський муніципальний оркестр народних інструментів Ю.І. Чайн, що у травні того ж року захистила диплом і отримала кваліфікацію «магістр музичного мистецтва». Колектив, до складу якого входять домри, балалайки, баяни, ударні, флейта, користується неабиякою популярністю в регіоні, часто виступає з концертами в загальноосвітніх школах, брав участь у фестивалі народної музики «Нова Каховка» (2011 р.) і отримав диплом лауреата. За значні досягнення у галузі народно-інструментального виконавства оркестру під керівництвом Юлії Ігорівни 2012 р. присвоєно звання «народний».

Висновки. Одним з провідних напрямів творчої діяльності випускників кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури стало оркестрове та ансамблеве народно-інструментальне виконавство. Створені ними при клубних, навчальних, позашкільних, комунальних закладах колективи впродовж багатьох років свого існування об'єднували прихильників гри на народних інструментах, проводили активну художньо-творчу, естетично-виховну, музично-просвітницьку роботу. Важливу роль у цьому процесі безумовно відігравали керівники та диригенти. Саме їм належать ідеї щодо організації та реорганізації оркестрів, ансамблів, оновлення їх інструментального складу, впровадження інноваційних форм і методів художньо-творчої, навчально-виховної роботи, формування репертуарної та концертної політики, проведення мистецьких фестивалів, налагодження творчих зв'язків з відомими композиторами, музикантами-виконавцями, диригентами, вітчизняними й закордонними народно-інструментальними колективами, забезпечення належних умов для плідного спілкування, обміну досвідом, репрезентації творчих досягнень тощо. Своєю багаторічною й плідною працею у галузі народно-інструментального мистецтва вони здобули славу харківській академічній школі, активно пропагуючи її науково-методичні та художньо-творчі надбання.

Література:

1. Академічна школа народно-інструментального мистецтва Придніпров'я: ювіл. зб. / упор. М. Березуцька. — Дніпропетровськ: Дніпропетровська консерваторія ім. М. Глінки, 2007. — 57 с.
2. Бортник Є. Домра в самодіяльному мистецтві Радянської України: учб.-метод. посібник / Є. Бортник. — Х., 1974. — 57 с.
3. Бортник Е. Кафедра народных инструментов Украины / Е. Бортник, В. Савиных // Харьковский институт искусств им. И.П. Котляревского 1917 – 1992. — Х., 1992. — С. 197–220.
4. Давидов М. Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва: посібник / М. Давидов. — К.: НМАУ, 1998. — 224 с.
5. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа): підручник / М. Давидов. — К.: НМАУ ім. П.І. Чайковського, 2005. — 419 с.
6. Евдокимов В.М. Одесская академическая школа народно-інструментального искусства / В.М. Евдокимов. — Одесса: Одесская гос. консерватория, 1999. — 87 с.
7. Кислинська В.В. Дитячі оркестри народних інструментів Харківщини: дипл. роб. ... магістра муз. мист.: (8.020205 музичне мистецтво) / Вікторія Віталіївна Кислинська; Харк. держ. акад. культури. — Х., 2006. — 127 с.
8. Понікарова Л.М. Харківська академічна школа народно-інструментального виконавства (з досвіду діяльності кафедри народних інструментів ХДАК (1959-2004 роки): навч. посібник / Л.М. Понікарова. — Харків: ВД «ІНЖЕК», 2005. — 76 с.
9. Харьковский государственный институт культуры 1929-1979 / ред. А.Л.Оприщенко. — Х.: изд-во при Харьк. ун-те «Вища школа», 1979. — 72 с.
10. Шемет Л.В. Народно-оркестрове виконавство в музичному мистецтві Харківщини другої половини ХХ ст. / Л.В. Шемет // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: зб. наук. пр. — Х.: ХДАДМ, 2011. — Вип. 1. — С. 52-57.
11. Шемет Л.В. Роль кафедри народних інструментів ХДАК у розвитку народно-оркестрового виконавства в Україні / Л.В. Шемет // Харків у контексті світової музичної культури: події та люди: матеріали міжнар. наук.-теор. конф., 3-4 квітня 2008 р. / Харк. держ. акад. культури; заг. ред. В.М. Шейка. — Х.: ХДАК, 2008. — С. 112 – 114.
12. Шемет Л.В. Формування та розвиток традицій оркестрового виконавства на кафедрі народних інструментів ХДАК / Л.В. Шемет // Проблеми збереження та розвитку академічного народно-інструментального мистецтва України: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. — Кіровоград: Тема плюс, 2009. — С. 60-64.